

Nr 399

Av herr **Munktell m. fl.**, om lån till Uppsala studentkår för uppförande och inredande av en studentmatsal.

Med förvåning och besvikelse har Uppsala studentkår måst konstatera, att Kungl. Maj:t icke heller i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att anvisa medel för uppförande av en studentmatsal i Uppsala.

Sedan lång tid tillbaka har tillkomsten av en av studenterna själva driven matsal framstått som ett av de mest angelägna studentsociala önskemålen för uppsalastudenterna. Vid upprepade tillfällen och senast genom underdåniga skrivelser 1952, 1954 och 1955 har studentkåren gjort framställningar om statsmedel för uppförande och inredande av en dylik matsal. Med anledning av att 1954 års skrivelse icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd, väcktes vid 1955 års riksdag två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr Eriksson och fru Hamrin-Thorell (1:294) samt den andra inom andra kammaren av herr Munktell m. fl. (II:334), med hemställan, att 1955 års riksdag måtte utverka att Uppsala studentkår beviljas ett lån å 985 000 kronor för uppförande och inredande av en studentmatsal med cirka 200 platser och kafélokal.

Motionärerna framhöll, att "Uppsala studentkår är den enda större studentkår i landet, som saknar både en av studenterna själva driven och kontrollerad restaurang och egna förvaltnings- och expeditiionslokaler. Dessa brister har varit kännbara i över hundra år, och i likaledes över hundra år har studenterna i Uppsala arbetat på att avhjälpa dem. Trots att Uppsala framstått som pionjärstad vad beträffar det studentsociala arbetet, har detta pockande behov fått stå tillbaka vid en avvägning mellan olika studentsociala problem". Främst har studentkårens resurser — såväl ekonomiska som personella — tagits i anspråk för ett omfattande studentbostadsbyggande. Som ett resultat härav får ses, att Uppsala för närvarande är den av landets universitetsstäder som kan uppvisa det största antalet studentbostäder i förhållande till antalet studenter på orten, vilket — i och för sig glädjande — dock icke får undanskymma det faktum, att bristen på studentrum i Uppsala fortfarande är synnerligen besvärande. Under de senaste åren har emellertid studentkårens roll som initiativtagare till och byggherre för ytterligare studentbostäder successivt övertagits av främst studentnationerna och särskilda studentbostadsstiftelser, och därmed har åter frågan om kårhus och konviktorium kunnat sättas främst på studentkårens arbetsprogram.

Uppsala studentkårs trängande behov av lokaler torde helt sakna motstycke bland landets övriga studentkårer. Den med hänsyn till de senaste årens kraftigt ökade studentantal växande administrationen och förvaltningen har medfört, att de av Uppsala universitet förhyrda kårlokalerna inte längre ens kan be-

traktas som en tillfredsställande nödlösning i avvaktan på bättre villkor. Här till kommer, att den upprustning av den juridiska fakultetens undervisningsresurser, som med nödvändighet måste bli följderna av den väntade omläggningen av juristutbildningen, kräver betydligt utökade institutionsutrymmen, och att just de utrymmen, som studentkåren för närvarande disponerar därför, inom en snar framtid efter genomgripande renovering åter måste tagas i anspråk av universitetet för denna fakultets räkning. Efter att ingående ha redogjort för dessa förhållanden framhöll motionärerna 1955:

”Men än mera brydsam ter sig matsituationen för studenterna i Uppsala. Våren 1954 gjordes av sociologiska institutionen en utredning om uppsalastudenternas matvanor med speciell hänsyn till för konviktoriefrågan relevanta problem.

Av utredningen framgår att medelantalet mål lagad mat per dag för uppsalastudenten sjunkit kraftigt under de senaste åren, en utveckling som måste sättas i samband med de högt uppskrivade måltidspriserna och bristen på moderna och ändamålsenliga matställen i Uppsala. Utredningen visar också, att inte mindre än 53 % av de tillfrågade uteätande studenterna anser de höga matkostnaderna som den primärt restriktiva faktorn beträffande sina matvanor.

Vad matkostnaderna beträffar, visar utredningen ytterligare att den procentuella matkostnadsökningen för uteätarna enligt approximativa beräkningar uppgår till över 50 % sedan 1949 och till ungefär 90 % sedan 1946. I detta sammanhang måste emellertid påpekas, att efter matvaneundersökningen måltidspriserna vid de typiska studentmatsalarna i Uppsala ytterligare har höjts med i genomsnitt ca 10 %. Att de ökade levnadsomkostnaderna drabbat uppsalastudenterna speciellt hårt framgår av en jämförelse mellan genomsnittskostnaderna på de olika kårorterna per statligt naturastipendium, såsom dessa beräknats av statsstipendienämnderna på respektive kårorter för budgetåret 1955/1956. I Lund beräknas sålunda kostnaden för kost och logi per stipendiat till 2 080 kronor, i Stockholm till 2 230 kronor, i Göteborg till 2 250 kronor och i Uppsala till 2 295 kronor. Dessa differenser torde huvudsakligen bero på skillnader i måltidspriserna vid de av statsstipendienämnderna godkända matställena på respektive kårorter. Det är också påfallande, att kostnaderna är lägst i Lund och Stockholm, vilka är de kårorter, som torde vara bäst försedda med studentkonviktorier, medan kostnaderna är högst i Uppsala, där studentkonviktorium helt saknas. Då det statliga stipendiestödet i form av naturastipendier åt de studerande vid universitet och högskolor är avsett att successivt utbyggas, torde det även vara statsmakterna angeläget att tillse, både att statsstipendiaterna tillförsäkras en god matstandard och att kostnaderna för varje naturastipendium med bibehållande av denna goda standard blir så låga som möjligt.”

I sitt utlåtande över ifrågavarande motioner anförde statsutskottet bl. a.: ”Utskottet får med anledning av förevarande motioner erinra om att staten tillhandahåller kårlokaler för de studerande vid karolinska medikokirurgiska

institutet, tandläkarhögskolorna, gymnastiska centralinstitutet, skogshögskolan, veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan. Under fonden för låneunderstöd har vidare under senaste budgetåren anvisats investeringsanslag till ränte- och amorteringsfria lån åt Akademiska föreningen i Lund och åt Tekniska högskolans i Stockholm studentkår för utbyggnad av respektive kårlokaler. För detta ändamål har vidare utskottet under närmast föregående punkt tillstyrkt anvisande av ett investeringsanslag till lån åt Chalmers tekniska högskolas studentkår.

Mot bakgrunden härav synes i princip även Uppsala studentkår böra kunna komma i åtnjutande av lån av statsmedel för ifrågavarande ändamål.

Studentkårens i motionerna omnämnda framställning i ämnet hösten 1954 är alltså beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn härtill och då utskottet icke ansett sig böra i anledning av motionerna förorda något investeringsanslag för nästa budgetår, synes det böra i första hand ankomma på Kungl. Maj:t att pröva frågan om möjligheterna att framdeles bereda utrymme för en kapitalinvestering för ändamålet." Riksdagen följde utskottets förslag.

Ehuru några medel således icke anvisades för budgetåret 1955/1956, ansåg studentkåren likväl det vara nödvändigt att redan i början av vårterminen 1955 tillsätta en särskild byggnadskommitté att fullfölja det arbete, som dithills utförts av studentkårens konviktoriekommitté, vilken till huvudsaklig uppgift haft att verkställa den förberedande planeringen för uppförande av en studentmatsal.

Byggnadskommittén har genom egna utredningar erhållit bekräftelse på att de principiella lösningar för det planerade byggnadsprojektet, som den föregående konviktoriekommittén förordat, är realistiska och ändamålsenliga. Sålunda har byggnadskommittén genom förhandlingar med de kommunala myndigheterna funnit, att den planerade byggnadens förläggning i kvarteret Ubbo icke kommer att möta några hinder ur stadsplanesynpunkt. En driftsekonomisk utredning rörande landets övriga studentmatsalar har vidare givit vid handen, att en matsal med den kapacitet, som tidigare föreslagits, ur lönsamhetssynpunkt måste anses synnerligen lämplig.

Då det emellertid under våren 1955 visade sig, att frågan om en ny byggnad för administrationslokaler åt Uppsala universitet hade mycket hög prioritet i universitetets utbyggnadsplan, och då man från både studentkårens och universitetets sida sedan lång tid tillbaka räknat med att denna byggnad måste förläggas just till kvarteret Ubbo, träffades under maj månad överenskommelse mellan Uppsala studentkår och Uppsala universitet, i detta ärende företrott av kungl. byggnadsstyrelsen, om samgående i en gemensam arkitektpristävling rörande kvarteret Ubbos bebyggelse. Härvidlag eftersträvade man särskilt att få till stånd en enhetlig stadsplanering för hela kvarteret och tillvarata möjligheterna till gemensamma nyttigheter, såsom panncentral, parkeringsplatser m. m. I början av sommaren hade ett fullständigt tävlingsprogram utarbetats och i juli månad kunde en inbjuden arkitektpristävling om Uppsala

studentkårs och Uppsala universitets bebyggelse i kvarteret Ubbo utlysas. Tävlingsförslagen skall enligt programmet vara inlämnade senast den 1 februari 1956 och vara så utformade, att de kan läggas till grund för utförande. I tävlingsprogrammet påpekas särskilt att ansökan om statsanslag för konviktorielokalerna alltjämt ligger under Kungl. Maj:ts prövning, varför dessa lokaler bör utformas inom ramen för tidigare beräknade kostnader för den planerade studentmatsalen.

Under vårterminen 1955 företog Uppsala studentkår en undersökning rörande måltidspriserna på de olika kårorterna i landet. Sålunda visade sig priserna per middagsmål på de speciella studentmatsalarna för Stockholms högskolas, kungl. tekniska högskolans, skogshögskolans, Lunds respektive Göteborgs universitets och lantbrukshögskolans studentkårer vara respektive kr. 2: 40, 2: 30, 2: 25, 2: 46, 2: 10 och 2: —. Under samma tid var middagspriset på de matställen i Uppsala, dit statsstipendienämnden brukar hänvisa naturastipendiaterna, kr. 2: 75 per måltid. På ett matställe betalade dock statsstipendienämnden i Uppsala redan vid denna tid kr. 3: 05. Sedan dess har emellertid måltidspriserna i Uppsala höjts i oroväckande hög grad, så oroväckande att statsstipendienämnden i Uppsala den 16 januari 1956 funnit sig föranlåten att till garantilånenämnden ingiva följande skrivelse:

”Statsstipendienämnden i Uppsala får härmed för garantilånenämndens kännedom överlämna bifogade avskrift av skrivelse av den 17 december 1955 från fem matserveringar i Uppsala, där huvuddelen av statsstipendiaterna i Uppsala åtnjuter måltidsinackordering.

Av skrivelsen framgår, att matserveringarna fr. o. m. vårterminen 1956 höjt inackorderingspriserna för två mål per dag från 175: — till 187: — kr. per månad (30 dagar). Statsstipendienämnden får tillika upplysa, att de flesta av dessa matserveringar fr. o. m. höstterminen 1954 höjde motsvarande priser från 150: — till 165: — kr. per månad och fr. o. m. höstterminen 1955 från 165: — till 175: — kr. per månad. Priserna har sålunda under loppet av ett och ett halvt år höjts med 25 %.

Enligt upplysningar som inhämtats från statsstipendienämnden i Stockholm är inackorderingspriserna på Stockholms högskolas studentkårs restaurang nu 153: — kr. och på tekniska högskolans studentkårs restaurang 147: — kr. för två mål per dag under 30 dagar.”

Av dessa upplysningar framgår att statsstipendienämnden i Uppsala per månad och stipendiat betalar cirka kr. 40: — mer än statsstipendienämnden i Stockholm för den s. k. kostförmånen. Under de nio månader, som stipendieåret varar, skulle således merkostnaden för statsstipendienämnden i Uppsala per stipendiat bli cirka kr. 360: —. Då nämnden i Uppsala för läsåret 1955/1956 delat ut 474 naturastipendier, kan vidare räknas ut att den totala merkostnaden uppgår till över kr. 170 000, dvs. att om matkostnaderna i Uppsala varit desamma som vid de båda studentmatsalarna i Stockholm, skulle med oförändrat stipendianslag för Uppsalas del *ytterligare mellan 70 och 80* hela (kost och

logi) statsstipendier ha kunnat delas ut. Det är givet att betydelsen av smärre differenser i måltidspriserna ökar i samma takt som det statliga stipendiesystemet utbygges. Inför de upplysningar, som nu lämnats av statsstipendienämnden i Uppsala, synes man omöjligen med hänvisning till statsfinansiella svårigheter kunna avvisa uppsalastudenternas begäran om statliga medel för ett konviktorium. Närmast till hands ligger snarare frågan, om statsmakterna har råd att icke anvisa medel för uppförande av en studentmatsal i Uppsala.

Det torde således icke längre råda den minsta tvekan om att studentsociala utredningen gjorde ett riktigt och väsentligt påpekande när den i sitt betänkande (SOU 1948:42, sid. 199) framhöll, att "en av studentmatsalarnas främsta fördelar torde ligga däri, att de kunna verka prisreglerande eller prispressande, varigenom en eventuell statlig subvention i en eller annan form även kommer andra studerande till godo än dem, som intaga sina måltider på konviktoriet. Detta gäller givetvis i första hand universitetsstäderna, där studenterna huvudsakligen betjänas av smärre matställen av jämförlig karaktär med en av studentorganisationerna förvaltd matservering. Det torde t. ex. vara odisputabelt, att Lunds studentkärs konviktorium spelat en avsevärd roll såsom regulator för matpriserna i Lund. Otvivelaktigt skulle ett konviktorium i Uppsala komma att få en liknande betydelse."

Ytterligare en omständighet må här komma in i bilden till klargörande av uppsalastudenternas situation. Under de två sista åren har ett flertal utredningar publicerats rörande studentantalets sannolika utveckling under den senare delen av 1950-talet och 1960-talet. Samtliga prognoser pekar på att antalet studerande vid universitet och högskolor under den närmaste tioårsperioden kommer att stiga med 50—100 %. För att planlägga den högre undervisningen och planera den upprustning av de högre undervisningsanstalterna, som erfordras för att de väntade stora studentkullarna skall kunna beredas tillfredsställande högskoleutbildning, har 1955 års universitetsutredning tillsatts. Det är med glädje man från alla håll konstaterat ett stigande intresse från statsmakternas sida för den högre utbildningens utbyggnad och effektivisering. Det måste dock anses vara ett oavvisligt krav, att det jämsides med den erforderliga förstärkningen av institutioner och undervisningsresurser också företas en upprustning av de studentsociala stödåtgärderna. I synnerhet när dessa åtgärder innebär omfattande byggenskap, är det väsentligt att planeringen sker i god tid. Från Uppsala studentkärs sida föreligger denna vår så långt framskridna planer på uppförande av en studentmatsal, att endast avsaknaden av erforderliga medel hindrar studentkåren att under nästa budgetår påbörja byggenskapen.

I sin underdåniga framställning år 1954 beräknade studentkåren att kostnaderna för uppförandet av en studentmatsal skulle uppgå till kr. 985 000:—. Denna summa hade beräknats på kostnads kalkyler, vilka bilagts 1954 års framställning och utförts i november 1954. Under tiden 1 november 1954 till 1 september 1955 har emellertid byggnadskostnadsindex stigit med 4,5 % enligt se-

nast fastställda officiella indextal. Till följd härav måste studentkåren nu räkna med en byggnadskostnad för den planerade matsalen av minst kr. 1 030 000: —.

På grund av vad ovan anförts hemställes,

att 1956 års riksdag måtte anvisa ett lån å 1 030 000 kronor till Uppsala studentkår för uppförande och inredande av en studentmatsal med cirka 200 platser och kafélokal.

Stockholm den 26 januari 1956

Henrik Munktell

Edvin Jacobsson
i Tobo

Eivor Wallin

John Lundberg

•